

нэт-партале, фотасправаздачы ў Instagram, у выглядзе кароткіх нефармальных паведамленняў у сацыяльных сетках, кароткіх анлайнавых паведамленнях-справаздачах у Twitter або мэсэджарах, трансляцыі стрымінгавага відэа ў рэжыме анлайн (Periscope) і інш. Важным элементам у такім кантэнце будуць вступачы каментарыі і дадатковыя складнікі, створаныя карыстальнікамі інтэрнэту (фотаздымкі, відэа, gif) на такую ж тэму.

Такім чынам, можна вылучыць некаторыя тэндэнцыі ў функцыянаванні сучасных медыя: перагружанасць аўдыторыі інфармацыяй, што прыводзіць да больш пільнага адбору інфармацыйных каналаў і стратыфікацыі інфармацыйных плыняў; мэтанакіраванае фарміраванне ў аўдыторыі густаў і звычак праз парцыйнае спажыванне інфармацыі; універсалізацыя, мабільнасць і гнуткасць кантэнту, пераразмеркаванне роляў структурных элементаў у ім; наўмысная незавершанасць кантэнту, якая ствараецца для патэнцыйнай сутворчасці з аўдыторыяй.

У такіх умовах сучасным медыя больш складана падтрымліваць аднароднасць аўдыторыі, што ўплывае на індэкс даверу і лягальнасці да таго ці іншага СМК. Вывучэнне працэсаў трансмедыйнасці адкрывае доступ да новых форм і метадаў вытворчасці кантэнту, пошуку аптымальных спосабаў данясення да грамадскасці адраснай (агульнай ці персаналізаванай) інфармацыі.

#### *Літаратура*

1. Козак, М. Ю. Специфика современного медиатекста / М. Ю. Козак [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://discourseanalysis.org/ada6/st42.shtml>. – Дата доступа: 15.09.2016.
2. Лапина-Кратосюк, Е. Особенности современных медиа / Е. Лапина-Кратосюк [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://postnauka.ru/video/38005>. – Дата доступа: 10.09.2016.
3. Merker, M. Internettrends 2016 – code conference [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.kpcb.com/internet-trends>. – Date of access: 12.09.2016.

**Сяргей Зелянко**

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт*

### **ФУНКЦЫЯНАВАННЕ ПРЭЦЭДЭНТНАГА ІМЯ «ЧЭХАЎ» У СУЧАСНЫМ МЕДЫЯТЭКСЦЕ**

Адной з самых найяскравейшых рыс сучаснага журналісцкага тэксту з'яўляецца амаль абавязковая няўнасць у ім разнастайных інтэртэкстуальных адзінак: звычайных маркіраваных двукоссямі цытат,

неаўтарызаваных пераказаў чужых слоў, разнастайных алюзіій, складаных рэмінісцэнцый, трансфармаваных прэцэдэнтных выказванняў, шматлікіх інтэрстылёвых украпін і інтэрлексем. Праф. В. Іўчанкаў бачыць у падобным стане рэчаў адну з праяў постмадэрнісцкай манеры пісьма [гл. 1], якая трывала замацавалася ў маўленчай практыцы сучасных журналістаў.

З усёй стракатай раснастайнасці інтэртэкстуальных прыёмаў і метадаў рэалізацыі ў аўтарскім тэксце імпліцытнай інфармацыі прэцэдэнтныя феномены (тэксты, выказванні, імёны і сітуацыі) вылучаюцца даволі высокім патэнцыялам дэкадзіравання і інтэрпрэтацыі з боку рэцыпіентаў. Гэта тлумачыцца тым, што прэцэдэнтныя феномены ўтрымліваюць не зашыфраваныя маўленчыя фрагменты, намёкі ці завуляваныя спасылкі, а выключна вербалізаваныя (у некаторых выпадках – замацаваныя ў іншых знакавых сістэмах) згорнутыя паняцці і канстатацыі рэалій гісторыі і культуры, рэцэпцыя якіх цягне за сабой шэраг асацыяцый у чытача (слухача ці гледача), што звязаны з пэўным прэцэдэнтам. Такая генетычная здольнасць да кандэнсацыі і рэтрансляцыі інфармацыі разнастайных па сваіх прыродных уласцівасцях прэцэдэнтных феноменаў крыецца ў іх агульных характарыстыках. В. Красных вылучае тры такія асаблівасці прэцэдэнтных феноменаў [2]. Па-першае, прэцэдэнтныя феномены павінны быць добра вядомымі ўсім прадстаўнікам нацыянальна-лінгва-культурнай супольнасці; па-другое, гэтыя феномены павінны быць актуальнымі ў пазнаваўчым і эмацыйным плане; па-трэцяе, да іх ідзе перманентная апеяцыя прадстаўнікоў пэўнай нацыянальна-лінгва-культурнай супольнасці. Усім пералічаным характарыстыкам адпавядае імя ўласнае «Чэхаў» («Чехов»), што дазваляе нам разглядаць яго ў якасці прэцэдэнтнага.

З вялікай доляй верагоднасці можна прагназаваць, што прозвішча «Чэхаў» («Чехов») выклікае асацыяцыі, звязаныя ў першую чаргу з творчасцю пісьменніка. Верыфікаваць вылучаную версію ўяўляецца магчымым праз кантэнт-аналіз матэрыялаў (публіцыстычных артыкулаў) журналістаў газеты «СБ. Беларусь сегодня», у якіх у розных кантэкстуальных сітуацыях выкарыстоўваўся паданалізны прэцэдэнтны феномен.

У журналісцкіх матэрыялах, апублікаваных у газеце за 15 гадоў (перыяд з 2001 па 2016 г.), прэцэдэнтнае імя «Чэхаў» згадвалася ў розных варыяцыях: *Чехов, Антон Чехов, Антон Павлович Чехов, Антон Павлович, Антон Палыч, А. Чехов, А. П. Чехов, Антоша Чехонте*. Канцэптуалізацыя імя ўласнага «Антон Чэхаў», пераход у прэцэдэнтную (інтэртэкстуальную) адзінку, як дазволілі гэта выявіць вынікі пра-

ведзенага аналізу, у тэкставай дзейнасці журналістаў ажыццяўляецца праз апеляцыю да звязаных з жыццём і творчасцю Антона Паўлавіча Чэхава фактаў. Па-першае, гэта згадванні назваў самых значных твораў аўтара: *Убеджана, что «Чайку» Чехов писал для кино; «Капитанка» Лебявского, как и первоисточник Чехова, целится в то человеческое, что в нас осталось...; Увы, уже недоступно нашему пониманию, почему Чехов назвал свой «Вишневый сад» комедией; Жил бы Чехов сейчас, ему не надо было бы придумывать сюжет для пьесы «Три сестры»; Об этом, кстати, и Чехов писал в своей «Свадьбе»* і г. д. Па-другое, канстатацыя літаратурнай спецыялізацыі Чэхава: *Писатель и драматург Антон Павлович Чехов, живший с 1860 по 1904 год, известен как автор многих литературных произведений и пьес; Единственным любимым драматургом Яковлева на всю жизнь останется Чехов; Но как драматурга они Чехова не знают и не воспринимают; Антон Павлович о новогодне-рождественских праздниках написал не один язвительный рассказ; Виктор Сергеевич Манаев будет читать рассказы раннего Чехова* і г. д. Гэтым варыянтам намінацый, звязаных з імем Чэхава, адпавядаюць наступныя канцэптуальныя найменні-спадарожнікі: *пісьменнік, аўтар, драматург, класік, кніга, тэкст, твор, п'еса, спектакль, апавяданне, том*. Апошні факт лёгка прагназаваны, як і асацыяцыя з прафесійнай адукацыяй Антона Чэхава і яго лекарскай дзенасцю: *Доктор Чехов, считает профессор Коровкин, – яркий пример долгого и упорного игнорирования своего недуга; Поставленная Валерием Анисенко в естественных интерьерах дачного поселка под открытым небом, эта «Чайка» благополучно перепорхнула в свою «золотую клетку» – в стены театра – и уже как будто прочно закрепилась в репертуаре... Пожалуй, в этом главный рецепт успеха по доктору Чехову; А первые шаги в этом направлении немецкий ученый сделал именно в 1891 году, когда Чехов, практикующий врач, написал свой рассказ; Еще один известный пишущий эскулап – Антон Павлович Чехов; Чехов ехал в холерное Поволжье по велению врачебного долга; С другой стороны, есть много писателей – профессиональных врачей вроде Чехова и Булгакова, для которых больница – это не нечто экстремальное, а рутина*.

Больш ці менш вядомымі з'яўляюцца факты, якія згадваюцца журналістамі ў звязку з прыватным жыццём Чэхава: *А Чехов? Он прожил с чахоткой 20 лет...; Чехов одним из первых установил у себя телефон; Хотя подать иск в таких случаях, как с Антоном Павловичем Чеховым, должен иметь право не обязательно наследник по прямой – и в соседних государствах такие прецеденты уже были; А вот*

Чехов просто так писал молодым длинные письма; Антон Павлович Чехов увлекался «длинными собаками» – то бишь таксами; 1868 г. Родилась Ольга Книппер-Чехова, актриса, народная артистка СССР. Ее имя связано с двумя ярчайшими явлениями русской культуры: Московским художественным театром и Антоном Чеховым; Не менее захватывающие встречи ожидали гостей и участников фестиваля в другом славном донском городе Таганроге, где родились Антон Чехов, Фаина Раневская... Падобныя апеляцыі да прэцэдэнтнага феномена можна лічыць стандартнай канстатацыяй фактаў у адрозненне ад згадвання імя ўласнага вядомай асобы ў спецыфічным, нечаканым кантэксце, як гэта неаднаразова выявілася ў газеце «СБ. Беларусь сегодня». Прывядзем некалькі найбольш яскравых і неадназначных прыкладаў падобных апеляцый да прэцэдэнтнага імя «Чехов»: *Публике предлагают смешной и понятный спектакль, в чистом виде «интертеймент», без поучительных приправ от Купал и Чеховых, которых давно никто не читает; Допустим, Чехов украл свою «Чайку» из ибсеновской «Дикой утки»; Но способны они на многое. Кто-кто, а пациенты в «чеховых» верят...; российские интернет-пользователи всю «становятся» знаменитыми писателями – Пушкиным, Толстым, Чеховым; За этот роман американская писательница Элизабет Страут получила Пулитцеровскую премию. Ее сравнивают с Чеховым и Йейтсом...; помимо всего прочего, Чехов еще и пророк, который предсказал экологические беды мира; Чехов, помимо всего прочего, является еще и предтечей театра абсурда с его черным юмором и вывернутыми наизнанку психологическими мотивациями; Чехов, на мой взгляд, – энциклопедия женоненавистничества; Чехов и Станиславский если не боги, то как минимум небожители; Чехов – это вселенная; Чехов – это космос, это целая планета.* Падобныя індывідуальнааўтарскія інтэрпрэтацыі імён уласных у медыятэксте пашыраюць колькасць звыклых (стандартных) элементаў значэння прэцэдэнтнага феномена за кошт актуалізацыі іх факультатыўных сэнсавых складнікаў, што дазваляе журналістам вырашыць шэраг задач: наўмыснае правакаванне чытача, узбагачэнне сэнсу аўтарскага матэрыялу, станоўчая і адмоўная характарыстыка героя публікацыі і інш.

#### *Літаратура*

1. Іўчанкаў, В. Журналісцкі тэкст і постмадэрнісцкая манера пісьма / В. Іўчанкаў // Журналістыка-2005: на скрыжаванні часу і прасторы: матэрыялы 7-й Міжнар. навуц.-практ. канф., 1–2 сн. 2005 г., Мінск / рэдкал. : С. В. Дубовік (адк. рэд.) [і інш.]. – Вып. 7. – Мінск: БДУ, 2005. – С. 136–138.

2. Красных, В. В. Система прецедентных феноменов в контексте современных исследований / В. В. Красных // Язык, сознание, коммуникация: сб. ст. / под ред. В. В. Красных, А. И. Изотова. – М.: Филология, 1997. – С. 5–12.

**Віктар Іўчанкаў**

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт*

## **МЕДЫЯЛІНГВІСТЫКА: ВЫТОКІ, АСАБЛІВАСЦІ ФАРМІРАВАННЯ І ПРЫЯРЫТЭТЫ**

У жніўні 2013 г. у Мінску на XV Міжнародным з'ездзе славістаў была створана медыялінгвістычная камісія, у склад якой увайшлі вучоныя Беларусі, Расіі, Украіны, Польшчы, Славакіі, Балгарыі, Іспаніі, Аўстрыі, Германіі, ЗША, Кітая, Турцыі і іншых краін. Гэтым фактам была засведчана гістарычная аклічнасць фарміравання самастойнага навуковага накірунку ў сферы лінгвістыкі і журналістыкі, аб'яднаных мэтавай камунікацый.

Афіяванню медыялінгвістычнай камісіі пры Міжнародным камітэце славістаў (ЮНЕСКА) папярэднічала карпатлівая праца вучоных з розных краін. Так, беларуская медыялінгвістыка набывае статус самастойнага навуковага адгалінавання з 2003 г. [2] і фарміруецца з традыцыйнага падыходу да вывучэння мовы і стылю СМІ, які з часам эвалюцыянуе ў рэчышча дыскурснага аналізу СМІ. Расійскія вучоныя на шляху да медыялінгвістыкі бяруць на ўзбраенне наступны пастулат: «...Медыйнае поле надта шматстайнае і ўяўляе сабой сферычную прастору. Убачыць усе медыйныя сферы, наступствы і іх размежаванні для паводзін удзельнікаў масавай камунікацыі, сістэмы жанраў і іх рэалізацыі – задача, якую трэба асэнсаваць» [3, с. 59].

7 снежня 2011 г. на кафедры маўленчай камунікацыі Вышэйшай школы журналістыкі і масавай камунікацыі Санкт-Пецярбургскага дзяржаўнага ўніверсітэта адбыўся семінар «Медыялінгвістыка ў XXI стагоддзі», на якім было прынята рашэнне аб стварэнні вэб-рэсурсу «Медыялінгвістыка – XXI стагоддзе». Мэта яго заснавання заключалася ў аб'яднанні намаганняў расійскіх і замежных даследчыкаў маўленчай дзейнасці медыя. З гэтага часу партал <http://medialing.spbu.ru/> актыўна функцыянуе і стаў дзейным цэнтрам медыялінгвістычнай думкі.

З 2014 г. выходзіць міжнародны навуковы часопіс «Медыялінгвістыка» (<http://medialing.spbu.ru/part10>), які мае перыядычнасць чатыры разы на год. Часопіс мае друкаваную і электронную версіі, зарэгістраваны ў расійскім індэксе цытавання (РІНЦ) і еўрапейскім навуковым